

Kantokinnassammal

Timmerskapania
Scapania apiculata

Uhanalaisuusluokka (IUCN): äärimmäisen uhanalainen (CR)

Uhanalainen ja erityisesti suojeltava (LSA 521/2021)

Luonnehdinta

Kantokinnassammal on hyvin pienikokoinen, alle puoli senttimetriä korkea maksasammal. Se kasvaa lahoppuulla pystyinä tai kohenevina kasvustolaikuina tai muiden sammalien seassa. Sammalen voi tunnistaa versonlatvoissa sijaitsevista punaisista itujyväskykelmistä. Lehdet ovat jakautuneet kahteen erikokoiseen, toisiaan vasten painautuneeseen, lapsen peukaloa ja kämmenosa muistuttavaan, teräväkärkiseen ja ehytteunaiseen lehtiloveen. Pienikokoinen sammal jää helposti huomaamatta.

Elinympäristö ja levinneisyys

Kantokinnassammal on heikko kilpailija, joka kasvaa usein lahopusukcession alkuvaiheen kuorettomalla, pinnaltaan pehmenneellä, kookkaalla kuusen tai haavan maapuulla. Se viihtyy luonnontilaisissa ja pienilmastoltaan kosteissa punonvarsikorvissa, luhta- ja lehtokorvissa, ruohoisissa heinäkorvissa, kosteissa kuusikkoisissa lehdoissa ja tuoreissa kangasmetsissä. Laji vaatii pitkän lahoppuujatkumon. Kantokinnassammalen esiintyminen painottuu Etelä-Suomeen, mutta sitä esiintyy harvakseltaan koko havumetsävyöhykkeellä.

Nykytila ja uhkatekijät

Lajin elinympäristöt ovat vähentyneet luonnontilaisten metsien häviämisen, lahoppuujatkumon katkeamisen, metsäojituksen ja pienvesien perkauksen sekä vesistöjen säännöstellyn vuoksi. Tiedossa olevat esiintymät ovat hyvin suppeita ja niukkoja, joten lahoppuujatkumon katkeamisen lisäksi esiintymiä voivat uhata erilaiset satunnaistekijät. Vain pieni osa tunnetuista esiintymistä on suojeltu.

Hoitosuositukset

Erityisesti suojeltavan kantokinnassammalen kasvupaikat rajataan ojitusten ja hakkuiden ulkopuolelle, ja pienvesistöt jätetään luonnontilaisiksi. Sopivassa lahovaiheessa olevan järeän maapuuston jatkuva muodostuminen kasvupaikoilla on lajin säilymisen kannalta olennaista. Tästä syystä lajin säilymisen takaa parhaiten laajempi suojelualuerajaus, joka sisältää laajemmaltikin alueen kosteita ja pienilmastoltaan suojaisia elinympäristöjä. Osa kantokinnassammalen kasvupaikoista (runsaasti lahoppuuta sisältävät rehevät korvet, rehevät lehtolaikut ja pienvesien lähiympäristöt) on metsälain erityisen tärkeitä elinympäristöjä, joiden ominaispiirteiden muuttaminen on kielletty. Osa sammalen kasvupaikoista saattaisi olla sopivia kohteita METSO-ohjelmaan (runsaalahoppuustoiset kangasmetsät, sekä pienvesien lähimetsät ja puustoiset suot ja soiden metsäiset reunat silloin kun niissä esiintyy runsaasti lahoppuuta). Lahoppuun tuottaminen luonnontyönä on lajille hyödyksi.

Lähteet

- Rassi, P., Alanen, A., Kemppainen, E., Vickholm, M. & Väisänen, R. 1985. Uhanalaisten eläinten ja kasvien suojelutoimikunnan mietintö. Osa III Suomen uhanalaiset kasvit. Komiteanmietintö 1985:43, Ympäristöministeriö. 431 s.
- Sjögren, E. 1984. Faktablad: Scapania apiculata – timmerscapania. (Rev. Pettersson, T. 1998). Teoksessa: Hallingbäck, T. (red.). 1998. Rödlis-tade mossor i Sverige – Artfakta. ArtDa-tabanken, SLU, Uppsala. S. 271-272
- Syrjänen, K. 2008. Scapania apiculata – erittäin uhanalainen. Teoksessa: Laaka-Lindberg, S., Anttila, S. & Syrjänen, K. (toim.). 2009. Suomen uhanalaiset sammat. Suomen ympäristökeskus, Helsinki. S. 240–242. Verkkojulkaisuna: <http://hdl.handle.net/10138/38824>
- Ulvinen, T., Syrjänen, K. & Anttila, S. (toim.) 2002. Suomen Sammat – levinneisyys, ekologia, uhanalaisuus. Suomen ympäristö 560. Suomen ympäristökeskus, Helsinki. 354 s. Verkkojulkaisuna: <http://hdl.handle.net/10138/40617>

Kuva: Kimmo Syrjänen